

Peter Mikša

Odsjek za istoriju, Filozofski fakultet Univerziteta u Ljubljani

UDK: 94 (497.4) „1941/1945“

Originalni naučni rad

SLOVENAČKI PUT KA AVNOJ-U. OD NASTANKA OSLOBODILAČKOG FRONTA DO PRISUSTVA NA DRUGOM ZASJEDANJU AVNOJ-A

Abstrakt: Slovenačku teritoriju su ubrzo nakon okupacije Jugoslavije podijelile sve četiri susjedne države: Njemačka, Italija, Mađarska i Nezavisna država Hrvatska. Uprkos veoma kritičnoj situaciji za Slovence, u kojoj su bili međusobno podijeljeni, sa više od 600 kilometara okupacionih granica, još u aprilu je došlo do organiziranog otpora i osnivanja zajedničke organizacije otpora – Oslobodilačkog fronta slovenačkog naroda. On je zacrtao i organizirao otpor protiv okupatora i povezo se sa jugoslovenskim narodnooslobodilačkim pokretom. Članak prikazuje put organiziranja otpora u Sloveniji do ključnog momenta – uključanja, odnosno potvrde rješenja drugog zasjedanja AVNOJ-a krajem 1943. godine.

Ključne riječi: Slovenija, Oslobodilački front, Izvršni odbor, Jugoslavija, AVNOJ, Skupština izaslanika, Dolomitska izjava

Abstract: After the occupation of Yugoslavia, the Slovene territory was soon divided among all four neighbours: Germany, Italy, Hungary, and Croatia. Despite the highly critical situation for the Slovenes, who were divided by over 600 kilometres of occupation borders, organised resistance and the establishment of a joint resistance organisation — the Liberation Front of the Slovene Nation — emerged in April. The organisation outlined and organised resistance against the occupiers and connected with the Yugoslav National Liberation Movement. The contribution depicts the process of organising resistance in Slovenia up to the crucial moment — the inclusion or ratification of the decisions of the Second Session of the Anti-Fascist Council for the National Liberation of Yugoslavia (AVNOJ) at the end of 1943.

Keywords: Slovenia, Liberation Front, Executive Committee, Yugoslavia, AVNOJ (Anti-Fascist Council for the National Liberation of Yugoslavia), Assembly of Delegates, Dolomite Declaration

Slovenačka teritorija početkom rata

Jugoslavija, koju su 6. aprila 1941. napale sile Osovine, nije se bila sposobna obraniti od napada. Njene jedinice su se povukle sa graničnih područja u unutrašnjost, a kralj i vlada su napustili državu.¹

Slovenačku teritoriju su sa sjevera i sjeveroistoka zauzele njemačke jedinice, a sa zapada italijanske. Njemačkim jedinicama su se priključile i mađarske, a 11. aprila su se uspjele probiti u unutrašnjost Slovenije.² Tri dana kasnije, slovenačka teritorija bila je potpuno okupirana, a 17. aprila je uslijedio potpis bezuslovne kapitulacije Vojske Kraljevine Jugoslavije.³

Nakon kapitulacije, slovenačku teritoriju su podijelila sva četiri susjedna okupatora. Nove granice među njima je okvirno iscrtao Hitler, 27. marta 1941. godine, a konačno su uobličene „Smjernicama za podjelu Jugoslavije“ (njemački *Allgemeinen Absichten für die spätere Organisation im jugoslawischen Raum*), 3. i 12. aprila 1941. u Menihkirhenu (Mönichkirchen) kod Beča. Detalje su kasnije na terenu rješavale komisije za razgraničavanje.⁴

Njemačka je zauzela Štajersku, sjeverni dio Dolenjske, Gorenjsku, Mežišku dolinu, Dravograd s okolinom i sjeverozapadni dio Prekomurja. Italiji je pripala većina Dolenjske i Notranjske, kao i Ljubljana. Na osnovu dogovora između Njemačke i Mađarske, Njemci su Prekomurje predali Mađarskoj. Nekoliko slovenačkih sela iz opštine Bregana prešlo je u okvir Nezavisne države Hrvatske (NDH).⁵

¹ Klanjšček Z. et.al. 1976. 33–34.

² Mikša P. i Zorn M. 2018. 624.

³ Repe B. 2015. 12.

⁴ Ferenc T. 2006. 72.

⁵ Repe B. 2019. 160.

Najviše teritorije je okupirala Njemačka (10.118,52 km²), slijede Italija (4550,66 km²) i Mađarska (99,54 km²), a NDH je dobila otprilike 12 km².⁶ Ukupna dužina okupacijskih granica, koje su presijecale slovenački prostor, iznosila je 665,50 km⁷ i predstavljala je četiri različita granična područja: između Njemačke i Italije, između Njemačke i Mađarske, između Njemačke i NDH i između Italije i NDH.⁸ Slovenački narod je bio jedan od najviše rasparčanih u Evropi, a svi okupatori su planirali brisanje naroda.⁹ Do podjele teritorije došlo je na osnovu međudržavnih ugovora među okupacijskim državama. Njemačka i Nezavisna država Hrvatska (NDH) su sklopile ugovor 13. maja 1941, Italija i NDH pet dana kasnije, a Njemačka i Italija 8. jula 1941. godine. Njemačka i Mađarska ugovor nisu sklopile.¹⁰

Počeci organiziranja otpora i nastanak Oslobođilačkog fronta

Nakon početnog šoka kod nacionalno svjesnih Slovenaca se brzo nakon okupacije pojavila volja za otporom, o čemu svjedoče i spontane akcije otpora u prvim tjednima okupacije. Spoznaja pravih ciljeva okupatora i njihova nasilna politika denacionalizacije samo su razbuktili nacionalnu svijest i prkos. Rodoljubi su očekivali uputstva za otpor.¹¹ Nakon što je Komunistička partija Slovenije (KPS) odbila sudjelovanje u Nacionalnom savjetu u nastajanju, koji bi pripremio Sloveniju na nove okolnosti, tj. okupaciju, i pobrinuo se za blaži prijelaz Slovenaca iz jednog u drugi državni okvir¹², a osnivan je u Ljubljani na inicijativu Slovenačke narodne stranke,¹³ komunisti su riješili da će se drugačije

⁶ Mikša P. i Vehar M. 2021. 31.

⁷ Zorn M. et.al. 2020. 203.

⁸ Mikša P. i Zorn M. 2020. 18.

⁹ Dolinar F. M. et. al. 2020. 180.

¹⁰ Ferenc T. 2006. 72.

¹¹ Čepič Z. et.al. 1995. 42-43.

¹² Godeša. 2011. 189–200.

¹³ U Narodnom savjetu su, pored SLS, bili i predstavnici Jugoslovenske nacionalne stranke, Narodne radikalne stranke, Socijalističke stranke Jugoslavije i Samostalne demokratske stranke. Vidi: Repe B. 2015. 338.

pripremati za period okupacije. Odlučili su se za otpor. Dana 26. aprila 1941. godine, u Ljubljani, u kući Cirila Vidmara, u kojoj je stanovao i njegov brat, kulturni radnik Josip Vidmar,¹⁴ kod Večne poti ispod Rožnika, okupili su se predstavnici komunista (Boris Kidrič, Aleš Bebler i Boris Zihlerl), hrišćansko-socijalističkog sindikata Jugoslavenskog stručnog saveza (Tone Fajfar), protivnika u redovima sokola (Josip Rus) i kulturnih radnika (Josip Vidmar, Ferdo Kozak i Fran Šturm) te osnovali antiimperijalistički front, koji su kasnije preimenovali u Oslobođilački front (OF) – puni naziv Oslobođilački front slovenačkog naroda (OF SN).¹⁵ Taj sastanak je kasnije proglašen osnivačkim. Tim osnivačkim sastankom je započeo prvi period slovenačkog narodnooslobođilačkog pokreta, tj. perioda između sloma stare Jugoslavije i njemačkog napada na Sovjetski savez. Taj period predstavlja, prije svega, pripremu za buduću masovnu i naoružanu oslobođilačku borbu.¹⁶

Nakon napada Njemačke na Sovjetski savez, OF-u se priključilo više od deset grupa koje su imale karakter plenumskih. Sve grupe, koje su se okupile u OF-u, principijelno su se slagale sa hitnim oružanim otporom protiv okupatora. Grupe su, inače, bile međusobno veoma raznolike, kako po svojoj političkoj prošlosti tako i po svojim nazorima, pa i po veličini. U tzv. ministarskoj grupi bila su, na primjer, samo tri člana – Drago Marušič, Franjo Novak i Dušan Sernec, dok je, suprotno, u Savezu društava seljačkih momaka i djevojaka bilo nekoliko tisuća članova.¹⁷ U OF-u tako – sa iznimkom KPS – nije bilo nijedne prijeratne političke stranke.

Slovenački narodnooslobođilački pokret (NOP) u okviru OF-a se u jugoslovenski uključio već u septembru 1941. godine. Samostalnost otpora protiv okupatora u Sloveniji bila je ispočetka velika, a već od kraja 1942. godine dolazilo je do povremenih političkih sporova sa rukovodstvom jugoslovenskog otpora. Uzroci su bili različiti, no najčešće su bili povezani sa pokušajima centralizacije, a prije svega sa nepoštivanjem specifičnih okolnosti u Sloveniji, iako je bilo poznato da

¹⁴ Fajfar T. 1979. 25.

¹⁵ Godeša B. 1991. a. 69-84.

¹⁶ Kidrič. 1959. 51.

¹⁷ Čepič Z. et.al. 2005. 612.

je Slovenija kao najizloženiji zapadni dio teritorije netipična i ne može da prati jugoslovenski ustanički tip otpora.¹⁸

Organizacijska struktura Oslobodilačkog fronta bila je u nekoj mjeri slična prijeratnim narodno-frontovskim vezama. Vrhovno tijelo je bio Vrhovni plenum, u kojem su sjedili predstavnici svih u OF uključenih grupa. Njih je u ljeto 1941. godine bilo već više od deset. U jesen 1941. godine Vrhovni plenum OF-a preimenovao se u Slovenački narodnooslobodilački odbor (SNOO), čime je OF počeo dobivati elemente narodne vlasti. Kada je Njemačka napala Sovjetski savez, 22. juna 1941. godine, KPS je osnovala Vrhovni štab slovenačkih partizanskih četa, u koji je Vrhovni plenum naknadno, 29. juna, uključio još tri svoja člana.¹⁹ Uži operativni i odlučujući organ bio je Izvršni odbor OF (IO OF), koji su tokom skoro cijelog rata sastavljali samo predstavnici osnivačkih, tj. temeljnih grupa kao najvažnije jezgre OF-a. Izvršni odbor OF-a bio je osnovan 28. jula 1941. godine, kao radni odbor sa pet članova (Boris Kidrič, Edvard Kardelj, Tone Fajfar, Jože Rus, Josip Vidmar) iz osnivačkih grupa OF-a. U avgustu se odbor povećao za još dva člana (Edvard Kocbek, France Lubej) i dobio konačno ime. U odbor su, 1. oktobra 1942. godine, primili i Franca Leskoška, a 12. januara 1943. godine i Marijana Breclja i Zorana Poliča.²⁰ Do januara 1943. godine u IO OF je djelovao sekretarijat, koji su sastavljali predsjednik Josip Rus i zastupnici komunista i hrišćanskih socijalista, a zatim je predsjednik IO OF bio sve vrijeme predstavnik kulturnih radnika Josip Vidmar.²¹

Direktna saradnja među osnivačkim grupama odvijala se, prije svega, putem Izvršnog odbora OF-a. OF je težio brzom organizacijskom širenju po cijeloj Sloveniji. Već u maju je osnovan Pokrajinski odbor OF-a za Štajersku, a kasnije i PO OF-a za Gorenjsku i Primorsku. Niže organizacijske jedinice su bili Okružni i rejonski odbori OF-a; a najniža temeljna jedinica bio je krajevni ili terenski odbor OF-a.²²

¹⁸ Repe B. 2015. 326

¹⁹ Mikuž M. 1974. 156.

²⁰ Mikša P. 2007. 29.

²¹ Rus V. 1992. 150.

²² Mikuž M. 1974. 149.

Najvažnija politička i druga pitanja OF-a, odnosno razvoja narodnooslobodilačkog pokreta u Sloveniji, rješavali su njegov Vrhovni plenum i Izvršni odbor. Dvaput (u aprilu 1943. i septembru 1944. godine) sastala se i centralna skupština aktivista OF-a, koja je razmatrala zadatke dvije prelomne etape NOB-a. U vezi sa formiranjem odbora OF-a prvo je važno načelo imenovanja, tako da je viši odbor imenovao niže (npr. okružni odbor rejonske itd.), pri čemu su, bar u centralnoj Sloveniji, nastojali da važi načelo jednakopravne zastupljenosti svih triju osnivačkih grupa. Kasnije, u jesen 1944. godine, OF je na oslobođenim područjima i teritorijama pod kontrolom partizana uveo načelo izbora svojih odbora kao političkih organa, dok su narodnooslobodilački odbori kao posebni organi vlasti u Sloveniji ionako birani.²³

Slovinci i odnos prema Jugoslaviji

Pogledi stranaka, grupa i pojedinaca prema Jugoslaviji su odmah nakon aprilskog napada okupatora bili različiti. OF je tijekom svojih razgovora o pristupanju u njihove redove, prije svega, sa tzv. „nacionalnom“ sredinom došao u konflikt baš zbog drugačijeg pogleda na Jugoslaviju, odnosno njenu budućnost. „Nacionalna“ sredina se okupljala oko organizacije u sklopu Jugoslovenske nacionalne stranke, zvane „mlada JNS“, odnosno „Omladina JNS“. „Omladina JNS“ je nakon brojnih razgovora sa predstavnicima OF-a (IO OF) napokon pristala na saradnju s OF-om, ali ju je odmah nakon toga i opozvala.²⁴ To je obrazložila upravo time da je OF protiv kralja i jugoslovenske vlade, jer je OF u temeljnim tačkama zapisao da se zauzima za pravo slovenačkog naroda i drugih jugoslovenskih naroda na samoupravljanje.²⁵ Razlozi koje je „Omladina JNS“ navodila pokazali su da se nije mogla razdvojiti od koncepta stare Jugoslavije. Zastupala je, naime, njen kontinuitet,

²³ Marolt J. et.al. 1999. 339.

²⁴ Škerl F. 1951. 58.

²⁵ Mikša P. 2007. 52.

ali nije u dovoljnoj mjeri uzela u obzir stvarno stanje rasparčanosti.²⁶ Boris Kidrič je prilikom donošenja presude „Omladini JNS“ na prvom kongresu OF-a nakon rata rekao: „*Bilo je jasno da su mislili samo na očuvanje protunarodnih tabora, protunarodnih vladara... i zato radije sa đavolom, radije sa najgorim neprijateljima naših naroda i jugoslovenske slobode, radije s okupatorom, nego u Oslobodilačku borbu, koja bi oslobodila Jugoslaviju i izgradila je na boljim, na novim temeljima.*“²⁷

Upravo je stav te organizacije utjecao da Izvršni odbor OF-a posebnu pažnju posveti formulaciji tačke gledišta OF-a i cijelog slovenačkog narodnooslobodilačkog pokreta prema Jugoslaviji. Oslobodilački front se nije slagao sa tačkom gledišta onih koji su zbog loših iskustava u staroj državi bili neprijateljski raspoloženi prema Jugoslaviji i ponovnom povezivanju sa drugim jugoslovenskim narodima. Također se nije slagao sa „jugoslovenarima“, koji su zastupali načelo trojednog jugoslovenskog naroda, tj. načelo pod kojim se prema njihovom mišljenju sve vrijeme stare Jugoslavije mogao osjetiti protunarodni velesrpski imperijalizam.²⁸ Rukovodstvo slovenačkog narodnooslobodilačkog pokreta se po tom pitanju odlučilo za stav samoupravljanja svakog naroda, ali je bilo svjesno prirodne i sudbonosne povezanosti zajednice južnoslovenskih naroda. Baš zbog toga nije htjelo da prizna rasparčanost Jugoslavije, iako je praktički računalo na to. Slovenački narodnooslobodilački pokret se odlučio boriti za obnovu Jugoslavije, ali ne u starom protunarodnom obliku, nego po načelu federativno uređene države.²⁹

Rukovodstvo otpora u Sloveniji je novu jugoslovensku zajednicu željelo graditi organski, kamen po kamen. Prvi kamen je bila KP, koja je, nakon sloma i razbijanja Jugoslavije, bila jedina organizirana sila koja je povezivala sve jugoslovenske pokrajine i narode među sobom.³⁰ U Sloveniji je prvi kamen za novu Jugoslaviju postavilo rješenje Vrhovnog

²⁶ Škerl F. 1951. 58-59.

²⁷ Škerl F. 1951. 59.

²⁸ Škerl F. 1951. 59.

²⁹ Škerl F. 1951. 59.

³⁰ Škerl F. 1951. 59.

plenuma OF-a, na sjednici, 16. septembra 1941. godine, o uključenju slovenačkih partizanskih četa u narodnooslobodilačke partizanske jedinice Jugoslavije.³¹

Taj dekret Slovenačkog narodnooslobodilačkog odbora od 16. septembra 1941. godine sadrži dva člana:

Član 1: Postojeće i buduće slovenačke partizanske čete formiraju slovenačku vojničku zajednicu sa vlastitim Štabom.³²

Član 2: Vojnička zajednica slovenačkih partizanskih četa uključuje se kao sastavni dio u Narodnooslobodilačke partizanske jedinice Jugoslavije i operira pod vrhovnom komandom Glavnog štaba Narodnooslobodilačkih partizanskih jedinica Jugoslavije.³³

Vrhovni plenum OF-a, odnosno Slovenački narodnooslobodilački odbor je sam od sebe, u potpunosti dobrovoljno, ali prema načelu samoupravljanja, riješio stupiti u savez s jednakim predstavnicima drugih naroda Jugoslavije, a slovenačke partizanske čete je istovremeno sa svojim rješenjem uključio u narodnooslobodilačke partizanske jedinice Jugoslavije pod vrhovnom komandom Vrhovnog štaba narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije. Rješenje SNOO-a je u Sloveniji bila prva manifestacija za novu jugoslovensku zajednicu.³⁴ Za sav period NOP-a u Sloveniji, od kraja italijanske ofanzive do italijanske kapitulacije (od jeseni 1942. do jeseni 1943), važi da se razvijao samostalno, bez konkretnih uputstava jugoslovenskog rukovodstva. Za sve to vrijeme je primio samo jedno pismo Josipa Broza Tita, i to 16. novembra 1942. godine, znači još prije prvog, osnivačkog

³¹ »Odlok slovenskega narodnega osvobodilnega odbora o vključenju slovenskih partizanskih čet v narodno-osvobodilne partizanske oddelke Jugoslavije«. *Slovenski poročevalec, god. 1941, 18*. Ljubljana, 20. 9. 1941. 1.

³² Glavni štab slovenačkih partizanskih četa osnovali su na sjednici CK KPS 22. juna 1941. Za komandanta su imenovali sekretara CK KPS Franca Leskoška-Luku, a za političkog komesara Borisa Kidriča. Posljednjeg je kasnije zamijenio Miha Marinko. Osnivanje Glavnog štaba slovenačkih partizanskih četa je na sjednici 29. juna 1941. potvrdilo i vodstvo OF-a.

³³ Ferenc T. et al. 1962.

³⁴ Škerl F. 1951. 59.

zasjedanja antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja (AVNOJ), koji je započeo 26. novembra 1942. godine u Bihaću. Osnivanje AVNOJ-a se u potpunosti uklapalo sa tendencijama i prijedlozima slovenačkog rukovodstva.³⁵ Nakon tog pisma je, zbog teških neprijateljskih ofanziva na području Jugoslavije, došlo do komunikacijskog muka između slovenačkog i jugoslovenskog rukovodstva NOP-a.

Za to vrijeme je u Sloveniju došao Arsa Jovanović, tadašnji načelnik Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda (NOPOJ), koji je svojim nepoznavanjem specifičnih uslova u Sloveniji, gdje je, za razliku od ostatka Jugoslavije, proces otpora protiv okupatora vodio OF, u redove IO OF unio nemir i sporove. Jovanović je, naime, htio preurediti i voditi OF po uzoru na NOP Jugoslavije, no nije htio uzimati u obzir druge grupe osim KP unutar OF-a. Osim toga, Arsa je sve mjere izvodio bez znanja i saglasnosti IO OF što je bila kap koja je prelila čašu.³⁶ Posljedica komplikacija sa Arsom Jovanovićem i sporova unutar IO OF je također jedan od uzroka za potpisivanje Dolomitske izjave nekoliko mjeseci kasnije.³⁷

Slovinci i prvo zasjedanje AVNOJ-a

Osnivanje AVNOJ-a, 26. novembra 1942. godine u Bihaću, i njegova rezolucija su postavili prve konkretne oblike političke i državne veze jugoslovenskih naroda. U izvršnom odboru OF-a su se nakon prve vijesti o osnivanju AVNOJ-a, 12. decembra 1942. godine, odvijale žive diskusije o značenju zasjedanja, na kojem Slovenci zbog velike italijanske neprijateljske ofanzive na Dolenjskoj i Notranjskoj nisu mogli učestvovati. Rješenje IO OF je bilo „*da slovenački narod u obliku Oslobodilačkog fronta pristupa AVNOJ-u u Bihaću, bez da sa ovim prejudicira državnu pravnu volju slovenačkog naroda, koji će se o narodnoj suverenosti izjasniti na prvim slobodnim izborima.*“³⁸

³⁵ Ferenc T. 1987. 548.

³⁶ Godeša B. 1991. b. 455.

³⁷ Godeša B. 1991. b. 455. c. 592.

³⁸ Kocbek. 2004. 299.

Izvršni odbor OF-a je o osnivanju AVNOJ-a izdao posebna saopštenja u kojima je objasnio zašto Slovenci na tom zasjedanju nisu učestvovali, i izjavio sljedeće: „*Ali bez obzira na to, IO u imenu Oslobođilačkog fronta slovenačkog naroda u potpunosti se slaže sa općim pravcem te skupštine te će uskoro i odrediti svoje delegate za organe AVNOJ-a.*“ A zatim je izjavio što misli o AVNOJ-u: „*U Bihaću su zacrtani prvi nacrti nove demokratske Jugoslavije, narodne Jugoslavije, domovine slobodnih i ravnopravnih naroda. U tu, novu Jugoslaviju, slovenački narod neće ući kao 1918. godine, kao narod bez zasluga i bez prava, kao narod kojem su drugi određivali sudbinu i ustave. Slovenački narod je svojom borbom i svojim žrtvama doprinio zajedničkom oslobođenju toliko koliko rijetko koji narod u Evropi. U novu Jugoslaviju će stoga Slobodna i Sjedinjena Slovenija od Trsta do Špilfelda, od Kolpe do Klagenfurta ući sa svim onim pravima, koja će joj omogućavati da na njenom tlu vlada samo slovenački narod sam.*“³⁹ Kocbek je kasnije postao potpredsjednik AVNOJ-a, a Anton Kržišnik, još jedan Slovenac, postao je povjerenik za obrazovanje.

Dolomitska izjava

„*U atmosferu se ubacilo nešto tuđe i opasno, osjetili smo nadslovenačke i naddemokratske namjere.*“⁴⁰ Tako je Edvard Kocbek nakon rata opisao događaj koji se počeo ukazivati još krajem 1942. godine, a na papiru je zapečaćen 1. marta 1943. godine. Riječ je o potpisu „Dolomitske izjave“, dokumenta o jedinstvu OF-a, koji su pod pritiskom KPS, 28. februara 1943. godine, potpisale osnivačke grupe unutar OF-a, odnosno predstavnici IO OF na Babnoj gori kod Polhovog Gradca.⁴¹ Pregovori među predstavnicima temeljnih grupa, koji su trajali nekoliko dana, bili su i mučni, a najintenzivniji su bili sredinom februara. Glavni učesnici diskusije su bili Edvard Kardelj, Boris Kidrič i na drugoj strani Edvard Kocbek. Taj događaj, potpis zajedničke izjave, obilježio je sav

³⁹ »Orisi nove demokratske Jugoslavije«. *Slovenski poročevalec, god. 1942, Posebna številka*. Ljubljana, 12. 1942. 1.

⁴⁰ Balkovec B. et.al. 1996. 44.

⁴¹ Mikša P. 2007. 33.

daljnji razvoj OF-a i rad IO OF. Potpisom izjave je, naime, OF postao jedinstvena organizacija i sa formalno osiguranim rukovodstvom KPS-e, a druge dvije temeljne grupe, katolička i sokolska, odrekle su se osnivanja vlastitih organizacija, vlastitih grupa.⁴² OF je tako izgubio koalicijski karakter, a to je u nastavku imalo znatne negativne posljedice i, konačno, dovelo do jednopartijskog sistema i partijske hegemonije. Sa druge strane, oslobodilački pokret se nije podijelio, OF je jedinstvo održao i uspješno priveo kraju borbu za oslobođenje.⁴³

Uprkos tome što su predstavnici Sokola i hrišćanskih socijalista u IO OF izjavu potpisali, među članovima grupa (među sokolima prije svega u Ljubljani, a među hrišćanskim socijalistima prije svega na Dolenjskoj) osjećalo se nezadovoljstvo. To je prevaziđeno, odnosno smireno tek skupštinom aktivista OF-a na Pugledu, u Kočevskom Rogu, krajem aprila 1943. godine i pismenom intervencijom pojedinačnih članova IO OF. Od prvobitnih temeljnih grupa nije je potpisala samo kulturna grupa u OF-u, odnosno njen zastupnik u IO OF Josip Vidmar, ali ona u to vrijeme nije imala više takvo značenje kao što su imale sokolska, a posebno katolička grupa u OF-u, zato u rukovodstvu KPS nije bilo straha da će se ona formirati u stranku.⁴⁴

Potpis „Dolomitske izjave“ bio je prilično iznenađan, a (glavni) uzrok nije u navodnim trenjima unutar OF-a, nego u zahtjevu centralnog jugoslovenskog rukovodstva da se čitav jugoslovenski oslobodilački pokret ujedini. Znači, uzrok za potpisivanje nije bio u prvom redu u boljševičkoj prirodi KPS, koja je, inače, nesporna te je u nekom pogledu važila za glavni razlog nastanka izjave. „Dolomitska izjava“ je bila posljedica različitih pogleda slovenačkog i jugoslovenskog rukovodstva oslobodilačkog pokreta na daljnji razvoj borbe i jedan od prvih koraka ka ujedinjenju oslobodilačkih pokreta jugoslovenskih naroda.⁴⁵

⁴² Lukman R. et al. 1968.

⁴³ Repe B. 2015. 71.

⁴⁴ Mikša P. 2007. 34.

⁴⁵ Balkovec B. et.al. 1996. 44.

Uzroka je bilo više. Potpis izjave je ubrzao i strah slovenačkih komunista da bi u slučaju mogućeg zauzimanja Slovenije od strane Angloamerikanaca, odnosno na kraju rata, u OF-u došlo do unutrašnjih razdvajanja te bi se mogla bilo koja od grupa osamostaliti (prije svega su imali u vidu hrišćanske socijaliste), pa bi kao takva značila „rezervu“ za proturevoluciju.⁴⁶ Međunarodne okolnosti su se, naime, brzo mijenjale. Zbog velikog preokreta na svim svjetskim frontovima, kako istočnoevropskim i afričkim, tako i pacifičkim, već se jasnije ocrtavao poraz sila Osovine, iako je kraj rata bio zapravo mnogo dalje nego što se u to vrijeme previše optimistički očekivalo.

Za razumijevanje okolnosti koje su dovele do potpisa „Dolomitske izjave“ bili su važni i događaji na prelazu 1942/43. godine, u vrijeme koje je obilježio već navedeni dolazak načelnika VŠ NOPOJ Arse Jovanovića u Sloveniju. On je u svojoj procjeni uslova u Sloveniji bio iznimno kritičan i djelimično prezriv. Uz to nije štedio ni sa optužbama na račun slovenačkog partijskog rukovodstva govoreći „*da oni neće daleko stići sa OF-om*“.⁴⁷ Jovanovićeve optužbe i mjere koje je uvodio na svoju ruku nisu mogle ostati bez odgovora. Prvo je došlo do oštrog spora unutar IO OF, koji su zatim slovenački komunisti riješili tako što su Arsu Jovanovića prikazali kao glavnog krivca, jer je djelovao suprotno ovlaštenjima CK KPJ i VŠ NOPOJ (NOV). Prema tim uputstvima, trebalo bi da djeluje u saglasnosti sa CK KPS i IO OF. Jovanovića su tako žrtvovali da bi u očima preostalih članova IO OF očuvali ugled i pouzdanje u centralno jugoslovensko rukovodstvo.⁴⁸

Čitav problem na prelazu 1942/43. godine bio je povezan sa različitim stavovima rukovodstava slovenačkog i jugoslovenskog oslobodilačkog pokreta, zato je potpisivanje „Dolomitske izjave“ bio jedan od prvih koraka ka ujedinjenju oslobodilačkih pokreta jugoslovenskih naroda.⁴⁹

⁴⁶ Čepič Z. et.al. 1995. 62.

⁴⁷ Čepič Z. et.al. 2005. 670.

⁴⁸ Godeša B. 1991. b. 455-456.

⁴⁹ Čepič Z. et.al. 2005. 671.

Skupština izaslanika slovenačkog naroda u Kočevju

Od 1. do 3. oktobra 1943. godine, ubrzo nakon septembarske kapitulacije fašističke Italije, u Kočevju, u tamošnjem Sokolskom (danas Šeškovom) domu, odvijala se Skupština izaslanika slovenačkog naroda, tzv. Kočevska skupština. Pod parolom „*Narod će sam sebi pisati presudu*“, iz Cankarovog djela Sluge, okupilo se 572 direktno izabrana i 78 delegiranih predstavnika Oslobođilačkog fronta. Na Skupštinu izaslanika se rukovodstvo pripremalo već neko vrijeme, a zamisao o sprovođenju izbora i organiziranju skupštine postojala je još od 1942. godine. Proglašenje za izbor izaslanika bilo je izdano 11. septembra 1943. godine.⁵⁰ Izbori su bili u principu slobodni, ali su poticali kandidiranje i izbor provjerenih kadrova OF-a i starih partizana iz jedinica, koji su se već iskazali u borbama. Naročito emocionalno su izbore, koje je organizirao Narodnooslobodilački savjet za Primorsku, a nakon dvadeset godina fašizma, doživljavali Primorci. Skupštinu su, naravno, sastavljali pripadnici narodnooslobodilačke borbe, a poseban akcent su stavili na to da glasačko pravo imaju i žene.

Skupština izaslanika je radila samo noću, ali su učestvovali i predstavnici centralnih organa narodnooslobodilačkog pokreta i vođa angloameričke misije za Sloveniju, major Vilijam Džons (William Jones). Skupština je donijela odluku o općoj mobilizaciji svih ljudskih sila i materijalnih sredstava za oslobođenje. Izabrala je plenum OF-a (Slovenački narodnooslobodilački odbor), koji je sastavljalo 120 članova i izvršni odbor OF-a, koji je sastavljalo 10 članova (zapravo je u potpunosti potvrdila njegov dotadašnji sastav do kraja rata). Donijela je saopštenje u kojoj je, između ostalog, zapisano: „*Kao prvi slobodno izabrani izaslanici, izabrani tijekom najteže borbe za narodni opstanak, izjavljujemo u ime čitavog naroda koji se bori, da je slovenački narod danas konačno važeće stupio u krug suverenih naroda.*“⁵¹ Izabrala je delegaciju za AVNOJ od 42 člana i donijela rješenje da IO OF u ime suverenog slovenačkog naroda uđe u AVNOJ: „*Svečano odobravamo da Izvršni odbor Oslobođilačkog fronta u ime suverenog slovenačkog naroda*

⁵⁰ Mikša P. 2007. 44.

⁵¹ Repe B. 2015. 90.

uđe u AVNOJ, koji spaja sav južnoslovenski oslobodilački pokret u tijesnu političku zajednicu s namjerom izgradnje nove Jugoslavije.“⁵² U rezoluciji je skupština izaslanika također oduzela jugoslovenskoj izbjegličkoj vladi pravo da govori u ime jugoslovenskih naroda. „Ujedno Skupština naglašava, pred svojom zemljom i svijetom, da se izbjeglička londonska vlada izrodila u petu kolonu okupatorove agenture i da nema više nijedno pravo govoriti u ime slovenačkog i drugih naroda.“⁵³

Novoizabrani Slovenački narodnooslobodilački odbor se, na svojoj prvoj sjednici, 19. februara 1944. godine, u Črnomelju, preimenovao u Slovenački narodnooslobodilački savjet (SNOS). Preimenovanje je bilo posljedica drugog zasjedanja AVNOJ-a, kada su po drugim pokrajinama, koje nisu imale oslobodilačke frontove kao što je imala Slovenija, nastala vijeća.⁵⁴ Na zasjedanju je donesena „*Deklaracija Slovenačkog narodnooslobodilačkog savjeta o temeljnim pravima i dužnostima državljana*.“ U deklaraciji su nabrojana opća i socijalna prava za koja se bori slovenački narod: zakonitost, jednakopravnost bez obzira na spol, narodnost i rasu, sloboda savjesti, govora, štampe, okupljanja i udruživanja, neprikosnovenost ličnosti i stanovanja, pravo na rad, odmor i podršku u starosti.⁵⁵ SNOS je kao slovenački parlament djelovao do svoje druge sjednice i razrješenja, 9. i 10. septembra 1946. godine, u Ljubljani.⁵⁶

Slovinci na drugom zasjedanju AVNOJ-a

Nakon velikih pobjeda, koje je u 1943. godini postigao NOP jugoslovenskih naroda, nastali su i uslovi za pripremu drugog zasjedanja AVNOJ-a. Zamisao o sazivu drugog zasjedanja AVNOJ-a, koje bi trebalo ozakoniti dotadašnje stečevine oslobodilačke borbe

⁵² Zbor odposlanecv slovenskega naroda v Kočevju. 1953. 163.

⁵³ Zbor odposlanecv slovenskega naroda v Kočevju. 1953. 160.

⁵⁴ Repe B. 2015. 90.

⁵⁵ Ferenc T. 1991. 23.

⁵⁶ Repe B. 2015. 92.

jugoslovenskih naroda, pojavila se još prije italijanske kapitulacije.⁵⁷ Poziv slovenačkoj delegaciji da krene na drugo zasjedanje AVNOJ-a – kao datum je bio određen 29. novembar 1943, lokacija Jajce – došao je radijski, 8. novembra⁵⁸, tijekom njemačke ofanzive „Wolkenbruch“, koja se odvijala na Dolenskoj i Notranjskoj, od 21. oktobra do 12. novembra 1943. godine. Za delegaciju su već bila određena 42 delegata, izabrana na Skupštini izaslanika slovenačkog naroda u Kočevju.⁵⁹ Vrhovni plenum OF-a je riješio da na zasjedanju učestvuju svi u Kočevju izabrani delegati, što se kasnije, zbog njemačke ofanzive, nije desilo, te je na put prema Jajcu krenula okrnjena grupa od 17 predstavnika. Oputovali su: Jaka Avšič, Marijan Breclj, Tone Fajfar, Božidar Jakac, Josip Jeras, Boris Kidrič, Edvard Kocbek, France Lubej, Pavel Lunaček, Metod Mikuž, Ivan Novak, Zoran Polič, Josip Rus, Mica Šlander-Marinko, Lado Vavpetič i Josip Vidmar. Sedamnaesti član je bio Edvard Kardelj, koji je u to vrijeme već bio u Vrhovnom štabu.⁶⁰ U Jajcu je za privremenu zajedničku jugoslovensku vladu (NKOJ) slovenačka delegacija predložila Kardelja (potpredsjednik), Kocbeka (obrazovanje) i bivšeg bana dravske banovine Josipa Serneca (financije). Josipa Rusa su predložili za jedno od potpredsjedničkih mjesta u predsjedništvu AVNOJ-a.

Na drugom zasjedanju AVNOJ-a donijeto je rješenje da će Jugoslavija poslije rata biti nacionalno ravnopravna država, izgrađena na federativnoj osnovi.⁶¹ AVNOJ se preimenovao u vrhovno zakonodavno i izvršno narodno predstavništvo (nekakav jednodomni parlament), izabran je Nacionalni komitet narodnog oslobođenja Jugoslavije kao privremena vlada buduće Demokratske Federativne Jugoslavije, također je zabranjen povratak kralja Petra dok se o tome ne izjasni narod i oduzete su nadležnosti njegovoj vladi.⁶² Predsjedništvo AVNOJ-a je 30. novembra 1943. donijelo i rješenje o priključenju Slovenačkog Primorja Jugoslaviji

⁵⁷ Ferenc T. 1987. 287, 299.

⁵⁸ Kocbek E. 1964. 76.

⁵⁹ Ferenc T. 1995. 287, 299.

⁶⁰ Kocbek E. 1964. 88.

⁶¹ Škerl F. 1974. 236.

⁶² Repe B. 2015. 316.

(teritorija koja je nakon Prvog svjetskog rata ostala pod Italijom)⁶³ i time potvrdilo povjerenje slovenačke strane.⁶⁴ Vrhovni plenum je, naime, već 16. septembra 1943. godine, odmah nakon kapitulacije Italije, objavio proglašenje o priključenju Primorske Sloveniji. U proglašenju je istakao da Vrhovni plenum ispunjava temeljni, iz prirodnih i historijskih prava proistjećući zahtjev slovenačkog naroda, te proglašava priključenje Slovenskog Primorja slobodnoj i sjedinjenoj Sloveniji u slobodnoj i demokratskoj Jugoslaviji.⁶⁵

Slovenačka delegacija je bila iznimno aktivna na drugom zasjedanju AVNOJ-a, sudjelovala je u brojnim diskusijama i davala značajne prijedloge. Edvard Kardelj je u svom referatu rekao: „*Slovenački narod stupa u buduću Jugoslaviju po vlastitoj volji, oslanjajući se na svoje pravo na samoodređenje. O federativnom uređenju buduće Jugoslavije ne može biti nikakve sumnje više i sav će slovenački narod u budućoj Jugoslaviji predstavljati posebnu federalnu jedinicu gdje će biti sam svoj gazda, i u to također nema više nikakve sumnje.*“⁶⁶ Josip Vidmar je, između ostalog, predložio da Titu dodijele titulu maršala. Sjećanja učesnika (Kocbek, Vidmar i drugi) su iznimno živa i emocionalna.

U vezi sa pitanjem novog državnog uređenja zajedničke jugoslovenske domovine slovenačka delegacija, kao ni druge, nije imala problema; još manje sa pitanjem monarhije, što je jasno pokazala već Kočevska skupština. U to vrijeme sve je zadovoljilo opće rješenje na drugom zasjedanju AVNOJ-a, koje je doneseno „*na temelju prava svakog naroda na samoodređenje, uključujući pravo na otcepljenje ili sjedinjenje sa drugim narodima*“.⁶⁷

Prvog decembra 1943. godine slovenačku delegaciju je primio Tito, koji je najprije istakao da su Slovenci prvi postigli jedinstvo i bili primjer

⁶³ Više o tome vidjeti u: Mikša P. i Zorn M., 2018, »Rapalska meja: četrt stoletja obstoja in stoletje dediščine«.

⁶⁴ Berc M. et.al. 1963. 156.

⁶⁵ Šnuderl M. 1949. Dok. br. 73.

⁶⁶ Megušar M. et al. 1953. 77.

⁶⁷ Nešović S. 1973. 328.

ostalim jugoslovenskim narodima. Upozorio je da će vojnički položaj u Sloveniji još biti težak. Treba očuvati živu silu i, ako bude trebalo, sprovesti i taktičko premještanje i povlačenje iz Slovenije. Savjetovao je najužu saradnju sa Hrvatima. Na danas već poznato pitanje generala Avšiča u vezi sa komandnim jezikom u NOV i POS, Tito je odgovorio: „*Jasno, posve jasno je da ste slovenačka vojska, zato morate u njoj imati slovenački jezik, od osnovnih komandi do najviših jedinica.*“⁶⁸

Nakon povratka slovenačke delegacije sa AVNOJ-a glasila slovenačke oslobodilačke borbe počela su opširnije pisati o zasjedanju u Jajcu i njegovom značaju. Slovenački narod je trebalo upoznati sa najvažnijim činjenicama i rezultatima zajedničkog zasjedanja jugoslovenskih naroda. Započela je tzv. avnojska kampanja, koja je značenje odluka zasjedanja u Jajcu prenijela do posljednjeg borca i aktiviste, kao i saradnika u narodnooslobodilačkoj borbi. Avnojska kampanja je bila najopsežnija u glasilu *Slovenski poročevalec*. Odatle se proširila u pokrajinska i lokalna glasila i postepeno obuhvatila svu Sloveniju.⁶⁹

Slovenački oslobodilački pokret je bio prvi koji je potvrdio rad svoje delegacije na drugom zasjedanju AVNOJ-a, čemu je doprinio i dolazak delegacije predsjedništva AVNOJ-a i NKOJ-a na čelu sa dr. Ivanom Ribarom i Edvardom Kardeljom u Črnomelj. Tamo se, 19. i 20. februara 1944. godine, odvijala sjednica SNOS-a, koja je predstavljala najprodubljeniju sjednicu vrhovnog predstavničkog i nadležnog tijela nekog od jugoslovenskih naroda nakon AVNOJ-a. Kardelj je iznio suštinu AVNOJ-a i nastanka nove Jugoslavije: „*bekema naroda oslobodioca i da je federativni odnos među pojedinačnim narodima nastao u praksi tijekom borbe te ga je druga sjednica AVNOJ-a samo ozakonila.*“⁷⁰

⁶⁸ Repe B. 2015. 328.

⁶⁹ Škerl F. 1974. 238.

⁷⁰ Kardelj E. 1945.

IZVORI I LITERATURA

a) Štampa

Slovenski poročevalec. Ljubljana.

b) Knjige

Balkovec, Bojan, Bajt D., Cvirn J., Dolenc E., Drnovšek M., Godeša B., Goropevšek B., Grdina I., Guštin D., Juvan M., Komelj M., Lazarevič Ž., Marušič B., Mavčič A., Pavlin T., Pelikan E., Perovšek J., Pirjevec J., Stergar J., Stiplovšek M. i Svoljšak P. 1996. *Slovenska kronika XX. stoletja*. Ljubljana: Nova revija.

Bevc, Milan, Golias J., Komac D., Jeras S., Krall J., Luštek M., Ferenc T. i Mikuž M. 1963. *Zbornik fotografij iz narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda 1941-1945, knjiga 3*. Ljubljana: Muzej narodne osvoboditve LRS.

Čepič, Zdenko, Ferenc T., Gabrič A., Godeša B., Mlakar B., Nečak D., Prinčič J., Prunk J., Repe B., Vidovič-Miklavčič A., Vodopivec P. i Ževart M. 1995. *Ključne značilnosti slovenske politike v letih 1929-1955: znanstveno poročilo*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Čepič, Zdenko, Borak N. i Fischer J. 2005. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848-1992*. Ljubljana: Mladinska Knjiga: Inštitut za novejšo zgodovino.

Dolar, France M., Gabrič A., Golec B., Kosi M., Nabergoj T. i Rihtaršič M. 2011. *Slovenski zgodovinski atlas*. Ljubljana: Nova revija.

Fajfar, Tone. 1979. *Odločitev: spomini in partizanski dnevnik*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Ferenc, Tone et al. 1962. *Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji*. Knjiga 1. Marec 1941 - marec 1942. Ljubljana: Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

Ferenc, Tone. 1985. *Ljudska oblast na Slovenskem: 1941-1945. 2, Narod si bo pisal sodbo sam.* Ljubljana: Borec: Partizanska knjiga.

Ferenc, Tone. 1987. *Ljudska oblast na Slovenskem: 1941-1945. 1, Država v državi.* Ljubljana: Borec: Partizanska knjiga.

Ferenc, Tone. 1991. *Ljudska oblast na Slovenskem: 1941-1945. 3, Mi volimo.* Ljubljana: Mladika.

Ferenc, Tone. 2006. *Okupacijski sistemi med drugo svetovno vojno. 1, Razkosanje in aneksionizem.* Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.

Godeša, Bojan. 2011. *Čas odločitev: katoliški tabor in začetek okupacije.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kardelj, Edvard. 1945. *Drugo zasedanje AVNOJ-a in slovenski narod.* Ljubljana: Propagandni komitet pri IOOF

Kidrič, Boris. 1959. *Kratek oris razvoja Osvobodilne fronte in sedanja politična situacija v Sloveniji.* S. l. : s. n.

Klanjšček, Zdravko, Ferenc T., Ferlež I., Mikuž M., Nedog-Urbančič A., Novak J., Stepančič M. i Stiplovšek M. 1976. *Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941-1945.* Ljubljana: Partizanska knjiga.

Kocbek, Edvard. 1964. *Slovensko poslanstvo : dnevnik s poti v Jajce 1943.* Celje: Mohorjeva družba.

Kocbek, Edvard. 2004. *Tovarišija: dnevniški zapiski od 17. maja 1942 do 1. maja 1943.* Ljubljana: DZS.

Lukman, Rozalija et al. 1968. *Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji.* Knjiga 4. November 1942 - december 1942. Ljubljana: Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

Marolt, Janez, Mihelič D., Žvanut M., Rozman F., Prunk J., Kresal F., Kacin-Wohinz, M., Ferenc T. i Repe B. 1999. *Slovenci skozi čas: kronika slovenske zgodovine.* Ljubljana: Mihelač.

Mikša, Peter i Zorn M. 2020. Življenje ob meji: Rogaška Slatina in Obsotelje kot jugovzhodna meja nemškega rajha (1941–1945). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Mikša, Peter i Vehar M. 2021. *Obmejni trikotnik : okupacijske meje med Idrijo, Žirmi in Polhograjskimi Dolomiti, 1941-1945*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Repe, Božo. 2015. *S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941-1945*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Rus, Veljko. 1992. *Zapiski iz življenja Josipa Rusa*. Ljubljana: Društvo piscev zgodovine NOB Slovenije.

Šnuderl, Makso. 1949. *Dokumenti o razvoju ljudske oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Uradni list Ljudske Republike Slovenije.

Zbor odposlancev slovenskega naroda. 1943. *Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju: od 1. do 3. oktobra 1943: dokumenti*. Ljubljana: Ljudska skupščina LRS.

c) Članci

Godeša, Bojan. 1991. a. »Priprave na revolucijo ali NOB?«. u: *Slovenski upor 1941: Osvobodilna fronta slovenskega naroda pred pol stoletja : zbornik referatov na znanstvenem posvetu v dneh 23. in 24. maja 1991 v Ljubljani*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 69-85.

Godeša, Bojan. 1991. b. »Prispevek k poznavanju Dolomitske izjave II«. *Nova revija: mesečnik za kulturo 10, br. 107*. Ljubljana: Nova revija. 455-460.

Godeša, Bojan. 1991. c. »Prispevek k poznavanju Dolomitske izjave III«. *Nova revija: mesečnik za kulturo 10, br. 108*. Ljubljana: Nova revija. 592-608.

Megušar Milan et al. 1953. *Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju : od 1.do 3.oktobra 1943 : dokumenti*. Ljubljana : Ljudska skupščina LRS.

Mikša, Peter i Zorn M.. 2018. »Rapalska meja : četrto stoletje obstoja in stoletje dediščine«. u: *Nečakov zbornik: procesi, teme in dogodki iz 19. in 20. stoletja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 605-641.

Mikuž, Metod. 1974. »Kratek oris NOB slovenskega naroda 1941-1945«. u: *X. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 1.-13. julij 1974. Predavanja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 143-159.

Nešović, Slobodan. 1973. *Prvo in drugo zasedanje AVNOJ : [26 in 27. novembra 1942 in 29. in 30. novembra 1943]*. Ljubljana : Komunist.

Repe, Božo. 2019. »Diplomatsko razkosanje Slovenije med drugo svetovno vojno in določanje meja na terenu«. *Zgodovinski časopis* 73, br. 1. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije. 158-192.

Škerl, France. 1951. »Politični tokovi v Osvobodilni fronti v prvem letu njenega razvoja«. *Zgodovinski časopis* 5, br. 1. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije. 7-86.

Škerl, France. 1974. »Jugoslovanska ideja pri Slovencih v dobi narodnoosvobodilnega boja do drugega zasedanja AVNOJ«. *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja* 14, br. 1-2. Ljubljana: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja. 203-239.

Zorn, Matija, Ciglič R. i Gašperič P. 2020. »Državne meje na ozemlju Slovenije med drugo svetovno vojno na podlagi kartografskega gradiva okupacijskih sil«. u: *Okupacijske meje v Sloveniji 1941-1945*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 193-222.

d) DIPLOMSKO DELO

Mikša, Peter. 2007. *Delo Izvršnega odbora Osvobodilne fronte v letih 1941-1945 [diplomsko delo]*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

THE SLOVENIAN ROAD TO AVNOJ. FROM THE CREATION
OF THE LIBERATION FRONT TO THE ATTENDANCE AT THE
SECOND SESSION OF AVNOJ

Summary

Yugoslavia, which was attacked on April 6th, 1941, was unable to resist the invasion. Its units withdrew from the border areas to the interior, and the government and the King abandoned the country.

German units occupied the Slovenian territory from the north and northeast, while Italian units did so from the west. Hungarian units also joined the German forces, and on April 11th, they managed to penetrate into the interior of Slovenia. Three days later, the Slovenian territory was fully occupied, followed by the signing of the unconditional surrender of the Kingdom of Yugoslavia on April 17th. The occupation was followed by the division of Slovenian territory among the four occupiers. After the initial shock, the nationally conscious Slovenes soon developed the will to resist, as evidenced by spontaneous acts of resistance in the first weeks of the occupation. The realisation of the true goals of the occupiers and their violent policies of denationalisation only fuelled national confidence and defiance. Patriots awaited instructions for resistance. On April 26th, 1941, representatives of the Communists, the Christian Socialist Union of the Yugoslav Professional Association, conscientious objectors within the ranks of the Sokol movement, and cultural workers gathered in Ljubljana and established an anti-imperialist front, later renamed the Liberation Front — OF. Following Germany's invasion of the Soviet Union, more than ten groups, which had the character of plenum groups, joined the OF. Essentially, the organisational structure of the Liberation Front was somewhat similar to the pre-war people's front associations. The supreme body was the Supreme Plenum, which included representatives of all groups involved in the OF. The narrower operational and decisive body was the Executive Committee of the OF (IO OF), which during almost the entire war, consisted solely of representatives of the founding or fundamental groups as the most important core of the OF. The Supreme Plenum of the OF voluntarily, but based on the principle of self-determination, decided to form an

alliance with similar representatives of other Yugoslav nations. At the same time, the Slovenian partisan units, with their resolution, were incorporated into the Yugoslav National Liberation Partisan Units under the supreme command of the Supreme Headquarters of the Yugoslav National Liberation Partisan Units. The Slovenes could not attend the first session of AVNOJ in Bihać at the end of 1942, but they subsequently accepted its resolutions. However, with a total of 17 representatives, they did participate in the second session at the end of November 1943 in Jajce. The contribution outlines the Slovenian path from the beginnings of resistance in April 1941.

Yugoslavia, which was attacked on April 6, 1941, was unable to resist the invasion. Its units withdrew from the border areas to the interior, and the government and the king abandoned the country.

German units occupied the Slovenian territory from the north and northeast, while Italian units did so from the west. Hungarian units also joined the German forces, and on April 11, they managed to penetrate into the interior of Slovenia. Three days later, the Slovenian territory was fully occupied, followed by the signing of the unconditional surrender of the Kingdom of Yugoslavia on April 17. The occupation was followed by the division of Slovenian territory among the four occupiers. After the initial shock, the nationally conscious Slovenes soon developed the will to resist, as evidenced by spontaneous acts of resistance in the first weeks of the occupation. The realization of the true goals of the occupiers and their violent policies of denationalization only fueled national confidence and defiance. Patriots awaited instructions for resistance. On April 26, 1941, representatives of the Communists, the Christian Socialist Union of the Yugoslav Professional Association, conscientious objectors within the ranks of the Sokol movement, and cultural workers gathered in Ljubljana and established an anti-imperialist front, later renamed the Liberation Front - OF. Following Germany's invasion of the Soviet Union, more than ten groups, which had the character of plenum groups, joined the OF. Essentially, the organizational structure of the Liberation Front was somewhat similar to the pre-war people's front associations. The supreme body was the Supreme Plenum, which included representatives of all groups involved in the OF. The narrower

operational and decisive body was the Executive Committee of the OF (IO OF), which during almost the entire war consisted solely of representatives of the founding or fundamental groups as the most important core of the OF. The Supreme Plenum of the OF voluntarily, but based on the principle of self-determination, decided to form an alliance with similar representatives of other Yugoslav nations. At the same time, the Slovenian partisan units, with their resolution, were incorporated into the Yugoslav National Liberation Partisan Units under the supreme command of the Supreme Headquarters of the Yugoslav National Liberation Partisan Units. The Slovenes could not attend the first session of AVNOJ in Bihać at the end of 1942, but they subsequently accepted its resolutions. However, with a total of 17 representatives, they did participate in the second session at the end of November 1943 in Jajce. The contribution outlines the Slovenian path from the beginnings of resistance in April 1941.